

אגדה

הרחבות וכיווני מחשבה על אגדות התלמוד, סביב הדף היומי >> ו-יב סיון >> **בבא קמא יב-יח**

תלמוד ומעשה

ביאור

על לוויית חזקיהו המלך נאמר שעשו לו כבוד במותו, השאלה היא במה התבטא הכבוד. לדעת רבי יהודה יצאו לפניו שלושים ושישה אלף אנשים קרועי בגדים (עד שכתפיהם גלויות). לרבי נחמיה אין זה כבוד לחזקיהו כי גם את אחאב, שהיה מלך רשע, כיבדו כך. הכבוד היה שהניחו ספר תורה על מיטתו ואמרו שהוא קיים את הכתוב בספר.

שואלת הגמרא: והרי עושים זאת גם היום? משיבה הגמרא: מוציאים ספר אבל לא מניחים על המיטה. אפשרות אחרת: מניחים אבל לא אומרים שהמת קיים את הכתוב בספר.

אמר רבה בר בר חנה: הלכתי אחר רבי יוחנן לשאול דבר בסוגיה כשהיה הולך לבית הכסא. שאלתי אותו, לא ענה לנו עד שנטל ידיו, הניח תפילין וברך, ואחר כך אמר לנו: אפילו אם אומרים על אדם שקיים את התורה, לא אומרים שלמד.

והרי נאמר במקום אחר שגדול תלמוד שמביא לידי מעשה? לא קשה: יש הבדל בין תלמוד ובין תלמוד.

הכוונה ללימוד עצמי

שאלות וכיווני מחשבה

- מה ההבדל בין חזקיהו לבין דורות הגמרא והלאה?
- מה משמעות הנחת ספר התורה על מיטת המת?
- מה עדיף לפי הגמרא - לימוד, מעשה או לימוד לאחרים?
- ומה הקשר ליציאתו של רבי יוחנן מבית הכסא?

המלצה

כשהגמרא מספרת על אופן שבו ניתנה תשובה או נאמרה אמירה, יש לזה משמעות. מומלץ לחשוב מה משמעות הסיטואציה בפתח בית הכסא דווקא, ומה משמעות נטילת הידיים, הנחת התפילין והברכה לפני המענה לשאלה.

אגדה אחת בשבוע: בבא קמא יז א

תְּנוּ רַבָּנַן: "וְכָבוֹד עָשׂוּ לוֹ בְּמוֹתוֹ", זֶה חִזְקִיָּה מֶלֶךְ יְהוּדָה, שִׁיצְאוּ לְפָנָיו שְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ אֲלָף חֲלוּצֵי כְּתָף, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוּדָה.

אָמַר לוֹ רַבִּי נְחֻמֵּיה: וְהֲלֹא גַם לְפָנָי אֲחָאָב עָשׂוּ כֵן? אָלֵא, שֶׁהֲנִיחוּ (לוֹ) סֵפֶר תּוֹרָה עַל מִטָּתוֹ, וְאָמְרוּ: "קַיִם זֶה מֵה שֶׁכָּתוּב בְּזֶה".

וְהֲאִידְנָא נְמִי עֲבָדִין הָכִי?

אָפוּקֵי מִפְּקִינָן, אָנוּחֵי לָא מִנְחִינָן.

וְאִי בְּעֵית אִימָא: אָנוּחֵי נְמִי מִנְחִינָן, 'קַיִם', לָא אֲמַרִּין.

אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חֲנָה: הָוָה אֲזִי לְנָא בְּהָדִיה דְּרַבִּי יוֹחָנָן לְמִשְׁאֵל שְׁמַעְתָּא, כִּי הָוָה עָאֵל לְבֵית־הַכֶּסֶא, וְהָוָה בְּעֵינָא מִינִיה מְלָתָא, לָא פְּשִׁיט לָן עַד דְּמָשִׁי יָדִיה, וּמִנַּח תְּפִלִּין וּמְבָרַךְ, וְהָדַר אָמַר לָן: אָפְלוּ 'קַיִם', אֲמַרִּין, 'לְמַד', לָא אֲמַרִּין.

וְהָאֲמַר מַר: גְּדוּל תְּלִמוּד תּוֹרָה, שֶׁהֲלִמוּד מְבִיא לְיָדֵי מַעֲשֵׂה!

לָא קִשְׁיָא, הָא, לְמִיגְמַר, הָא, לְאֲגַמּוּרֵי.

מעשה שמביא לידי לימוד *השקפה בסוסי*

מכל מה שנאמר בסוגיה הרחבה של "תלמוד ומעשה", האם להעדיף את התיאוריה והרעיון או את הפרקטיקה והתכל'ס, דווקא הקטע הקצר הזה נראה הכי פחות סימפטי – בגלל אזכור המיקום שבו הוא התרחש. בניגוד למשפט הידוע "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שנאמר בסוף התכנסות חכמים בבית נתזה בלוד, האמירה באגדה שלנו נאמרה מחוץ לבית הכסא בבית מדרשו של רבי יוחנן. למה היא נאמרה שם, ולמה חשוב לציין זאת? לפני כן, מן הראוי לבדוק מה בכלל נאמר שם. לפי גרסת הגמרא שבידינו, רבי יוחנן אמר לרבה בר בר חנה שגם אם אומרים היום על נפטרים שהם קיימו את הכתוב בספר התורה, לא אומרים שהם לימדו את כל מה שכתוב בו. לפי זה יוצא שחשוב יותר ללמד מאשר לקיים, מה שמתנגש עם המשפט "גדול תלמוד שמביא לידי מעשה", שלפיו המעשה חשוב מהלימוד (מסקנה זו בפני עצמה אינה ברורה, כי אפשר להבין באותה מידה מהמשפט שהתלמוד חשוב יותר). הגמרא מיישבת שלימוד של אדם לעצמו חשוב פחות מהמעשה, אך לימוד לאחרים חשוב יותר.

אבל התוספות מביאים גרסה אחרת: לפי גרסת רב אחאי גאון, איננו יודעים מה שאל רבה בר בר חנה ומה ענה רבי יוחנן, תוכן השאלה והתשובה אינו משנה. כל שעלינו ללמוד מאותה התרחשות הוא שרבי יוחנן הקדים מעשה (נטילת ידיים, הנחת תפילין וברכה) ללימוד לאחרים. לפי גרסה זו יוצא סדר עדיפויות שונה לגמרי, ולא ניכנס כרגע לשאלה כיצד. אפשר לעיין בתוספות.

גם אם לא נשנה את הגרסה, כדי שגם אנו נבחין בעובדה שרבי יוחנן הקדים מעשה ללימוד. שאלו אותו שאלה, אבל הוא לא ענה לפני שקיים את המצווה המוטלת עליו. יש כאן הקבלה בין התנהגותו של רבי יוחנן לאמירה שלו – הבעיה היא שההקבלה הפוכה לגמרי. רבי יוחנן אומר שחשוב יותר ללמד מאשר לעשות, אבל מקדים את העשייה ללימוד!

אם השאלה שעל הפרק היא מה חשוב יותר, אכן נראה שיש סתירה בין התנהגותו של רבי יוחנן ובין דבריו. אבל ייתכן שאין כאן כוונה לדרג מה גדול יותר מצד ערכו העצמי, אלא לקבוע מה קודם למה. האם העניין הוא הקדימה הכרונולוגית, אז אדרבה, ייתכן שהחשוב יותר הוא מה שבא בשלב מאוחר יותר. המעשה קודם ללימוד לאחרים דווקא מפני שהלימוד לאחרים גדול יותר בחשיבותו, ודורש הכנה מתאימה.

לפי הבנה זו, זהו המסר שמלמד אותנו רבי יוחנן: גם אם ללמוד תורה אפשר בכל מצב, ללמד תורה זה כבר עסק רציני יותר. זו לא פעולה שמתרחשת בין אדם לעצמו, זו הופעה של התורה בפועל, העברתה הלאה במציאות. היא אינה יכולה להתבצע מתוך טומאה ולכלוך, ודווקא הניסיון לדבר עם הרב במצב כזה (אולי כי זה הרגע היחיד שאפשר לתפוס אותו, כי לרגע הוא מפסיק ללמוד) מבלית זאת. רק על ידי נקיות, טהרה והתקדשות, מרחיצת הידיים הבסיסית עד ההתקשרות אל הקב"ה דרך התפילין בפועל ודרך הרכה בדיבור, יוכשר האדם ללמד תורה.

אז מה יוצא מהסיפור? מה גדול ממה, או לפחות מה קודם למה? להבנתנו, זו מערכת יחסים מעגלית. לימוד מביא לידי מעשה, והמעשה שב ומביא לידי רמה גבוהה יותר של לימוד – העברת התורה לאחרים. ההעברה תחולל מעשה חדש, וחוזר חלילה, בתנועה הדדית אינסופית של בירור והבנת עקרונות התורה והגשמתם במציאות.

המטרה בעולם

המעשה: מעשה

קטע מפרשנות האגדה

של"ה מסכת שבועות פרק תורה אור
...ושניהם אמת, כי יש בחינה שתלמוד גדול, ויש בחינה שמעשה גדול...

וואד יעלה מן הארץ והשקה את כל פני האדמה, ופירש בזה על התעוררות ממעשה האדם העולה למעלה, ובזה ממשיך ההשפעה מלמעלה למטה, זהו 'והשקה את כל פני האדמה'. ובזה יובן עניין תלמוד ומעשה. כבר כתבתי למעלה, כד דייקת שפיר בפירוש רש"י ורבינו תם בפלפול תלמוד גדול או מעשה גדול, תמצא המעשה הוא גדול והוא התכלית...

וזוהו הענין של נעשה ונשמע מצדנו, 'ואד יעלה מן הארץ', בעולם הזה שהוא עולם המעשה, ועולה ההתעוררות מלמטה למעלה, ומתדבק המעשה ברוחניות המעשה דהיינו נשמע. כי במעשינו אנו מתקנין שמו הגדול... ואחר כך מצד הקדוש ברוך הוא שהוא יתן השכר, אזי מוקדם נשמע לנעשה, כי יפתח המקור, סוד רוחניות המצוה 'והשקה את כל פני האדמה'.